

UCHWAŁA

Dnia 28 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Wiesław Kozielowicz (przewodniczący)

SSN Marek Dobrowolski (sprawozdawca)

SSN Zbigniew Korzeniowski

Protokolant starszy inspektor sądowy Łukasz Kaczmarek

przy udziale R. I. - prokuratora Instytutu Pamięci Narodowej - Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w B. oraz adwokata M. M. - obrońcy X. Y. - sędziego Sądu Najwyższego w stanie spoczynku, po rozpoznaniu w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej, na posiedzeniu jawnym w dniu 13 grudnia 2023 r., 1 lutego 2024 r. oraz 28 lutego 2024 r., wniosku prokuratora Instytutu Pamięci Narodowej - Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w B. z dnia 22 listopada 2022 r. sygn. [...] w przedmiocie zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej X. Y. - sędziego Sądu Najwyższego w stanie spoczynku za to, że:

1. jako funkcjonariusz państwa komunistycznego - sędzia, przewodniczący składu orzekającego Sądu [...] Okręgu Wojskowego w B., działając wspólnie i w porozumieniu z dwoma, już nieżyjącymi, członkami tego składu, stosował represje wobec M. K., w ten sposób, że w dniu 20 marca 1982r., w B., w postępowaniu karnym, sygn. [...], przekroczył swoje uprawnienia i wydał z naruszeniem prawa wyrok skazujący M. K. za działania niezawierające znamion przypisanego mu przestępstwa z art. 48 ust. 2 w zb. z art. 48 ust. 3 dekretu z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, powodując bezprawne pozbawienie wolności M. K. na okres powyżej 7 dni, od daty wydania wyżej wskazanego orzeczenia do zwolnienia pokrzywdzonego z zakładu karnego w dniu 21 grudnia 1982 r., przy czym było to poważne prześladowanie M. K. z powodu uznania go za członka grupy społecznej, opozycyjnej wobec ówczesnego systemu władzy, tj. zbrodni komunistycznej oraz przeciwko ludzkości z art. 231 § 1 k.k. w zb. z art. 189 § 2 kk w zw. z art. 2 ust. 1 i

art. 3 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (tekst jednolity: Dz.U. z 2021 r., poz. 177 - dalej powoływana jako ustawa o IPN);

2. jako funkcjonariusz państwa komunistycznego - sędzia, przewodniczący składu orzekającego Sądu [...] Okręgu Wojskowego w B., działając wspólnie i w porozumieniu z dwoma, już nieżyjącymi, członkami tego składu, stosował represje wobec D. J., w ten sposób, że w dniu 20 marca 1982 r., w B., w postępowaniu karnym, sygn. [...], przekroczył swoje uprawnienia i wydał z naruszeniem prawa wyrok skazujący D. J. za działania niezawierające znamion przypisanego mu przestępstwa z art. 48 ust. 2 dekretu z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, powodując bezprawne pozbawienie wolności D. J. na okres powyżej 7 dni, od daty wydania wyżej wskazanego orzeczenia (to zwolnienia pokrzywdzonego z zakładu karnego 2 sierpnia 1982 r., przy czym było to poważne prześladowanie D. J. z powodu uznania go za członka grupy społecznej, opozycyjnej wobec ówczesnego systemu władzy, tj. zbrodni komunistycznej oraz przeciwko ludzkości z art. 231 § 1 k.k. w zb. z art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy o IPN);

3. jako funkcjonariusz państwa komunistycznego - sędzia, przewodniczący składu orzekającego Sądu [...] Okręgu Wojskowego w B., działając wspólnie i w porozumieniu z dwoma, już nieżyjącymi, członkami tego składu, stosował represje wobec K. J., w ten sposób, że w dniu 20 marca 1982 r., w B., w postępowaniu karnym, sygn. [...], przekroczył swoje uprawnienia i wydał z naruszeniem prawa wyrok skazujący K. J. za działania niezawierające znamion przypisanego mu przestępstwa z art. 48 ust. 2 w zb. z art. 48 ust. 3 dekretu z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, powodując bezprawne pozbawienie wolności K. J., na okres powyżej 7 dni, od daty wydania wyżej wskazanego orzeczenia do zwolnienia pokrzywdzonego z zakładu karnego w dniu 10 marca 1983 r., przy czym było to poważne prześladowanie K. J. z powodu uznania go za członka grupy społecznej, opozycyjnej wobec ówczesnego systemu władzy, tj. zbrodni komunistycznej oraz przeciwko ludzkości z art. 231 § 1 k.k. w zb. z art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy o IPN);

4. jako funkcjonariusz państwa komunistycznego - sędzia, przewodniczący składu orzekającego Sądu [...] Okręgu Wojskowego w B., działając wspólnie i w

porozumieniu z dwoma, już nieżyjącymi, członkami tego składu, stosował represje wobec M. L., W ten sposób, że w dniu 20 marca 1982 r., w B., w postępowaniu karnym, sygn. [...], przekroczył swoje uprawnienia i wydał z naruszeniem prawa wyrok skazujący M. L. za działania niezawierające znamion przypisanego mu przestępstwa z art. 48 ust. 3 w zw. z art. 48 ust. 2 dekretu z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, powodując bezprawne pozbawienie wolności M. L., na okres powyżej 7 dni, od daty wydania wyżej wskazanego orzeczenia do zwolnienia pokrzywdzonego z zakładu karnego 2 sierpnia 1982 r., przy czym było to poważne prześladowanie M. L. z powodu uznania go za członka grupy społecznej, opozycyjnej wobec ówczesnego systemu władzy, tj. zbrodni komunistycznej oraz przeciwko ludzkości z art. 231 § 1 k.k. w zb. z art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy o IPN;

5. jako funkcjonariusz państwa komunistycznego - sędzia, przewodniczący składu orzekającego Sądu [...] Okręgu Wojskowego w B., działając wspólnie i w porozumieniu z dwoma, już nieżyjącymi, członkami tego składu, stosował represje wobec Z. R., w ten sposób, że w dniu 20 marca 1982 r., w B., w postępowaniu karnym, sygn. [...], przekroczył swoje uprawnienia i wydał z naruszeniem praw wyrok skazujący Z. R. za działania niezawierające znamion przypisanego mu przestępstwa z art. 48 ust. 2 w zb. z art. 48 ust. 3 dekretu z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, powodując bezprawne pozbawienie wolności Z. R., na okres powyżej 7 dni, od daty wydania wyżej wskazanego orzeczenia do zwolnienia pokrzywdzonego z zakładu karnego w dniu 10 lutego 1983 r., przy czym było to poważne prześladowanie Z. R., z powodu uznania go za członka grupy społecznej, opozycyjnej wobec ówczesnego systemu władzy, tj. zbrodni komunistycznej oraz przeciwko ludzkości z art. 231 § 1 k.k. w zb. z art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy o IPN;

6. jako funkcjonariusz państwa komunistycznego - sędzia, przewodniczący składu orzekającego Sądu [...] Okręgu Wojskowego w B., działając wspólnie i w porozumieniu z dwoma, już nieżyjącymi, członkami tego składu, stosował represje wobec G. W., w ten sposób, że w dniu 20 marca 1982 r., w B., w postępowaniu karnym, sygn. [...], przekroczył swoje uprawnienia i wydał z naruszeniem prawa wyrok skazujący G. W. za działania niezawierające znamion przypisanego mu

przestępstwa z art. 48 ust. 2 w zb. z art. 48 ust. 3 dekretu z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, powodując bezprawne pozbawienie wolności G. W., na okres powyżej 7 dni, od daty wydania wyżej wskazanego orzeczenia do zwolnienia pokrzywdzonego z zakładu karnego 8 lutego 1983 r., przy czym było to poważne prześladowanie G. W. z powodu uznania go za członka grupy społecznej, opozycyjnej wobec ówczesnego systemu władzy, tj. zbrodni komunistycznej oraz przeciwko ludzkości z art. 231 § 1 k.k. w zb. z art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy o IPN.

uchwalił:

I. odmówić zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej X. Y. - sędziego Sądu Najwyższego w stanie spoczynku za czyny opisane we wniosku prokuratora Instytutu Pamięci Narodowej - Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w B. z dnia 22 listopada 2022 r. sygn. [...];

II. kosztami postępowania obciąża Skarb Państwa.

[M. T.]

UZASADNIENIE

Prokurator Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w B. wniósł o podjęcie uchwały zezwalającej na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sędziego Sądu Najwyższego w stanie spoczynku X. Y. w związku z popełnieniem przez niego czynów, polegających na tym, że:

1. jako funkcjonariusz państwa komunistycznego - sędzia, przewodniczący składu orzekającego Sądu [...] Okręgu Wojskowego w B., działając wspólnie i w porozumieniu z dwoma, już nieżyjącymi, członkami tego składu, stosował represje wobec M. K., w ten sposób, że w dniu 20 marca 1982 r., w B., w postępowaniu karnym, sygn. [...], przekroczył swoje uprawnienia i wydał z naruszeniem prawa

wyrok skazujący M. K. za działania niezawierające znamion przypisanego mu przestępstwa z art. 48 ust. 2 w zb. z art. 48 ust. 3 dekretu z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, powodując bezprawne pozbawienie wolności M. K. na okres powyżej 7 dni, od daty wydania wyżej wskazanego orzeczenia do zwolnienia pokrzywdzonego z zakładu karnego w dniu 21 grudnia 1982 r., przy czym było to poważne prześladowanie M. K. z powodu uznania go za członka grupy społecznej, opozycyjnej wobec ówczesnego systemu władzy, tj. zbrodni komunistycznej oraz przeciwko ludzkości z art. 231 § 1 k.k. w zb. z art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (tekst jednolity: Dz.U. z 2021 r., poz. 177 - dalej powoływana jako ustawa o IPN);

2. jako funkcjonariusz państwa komunistycznego - sędzia, przewodniczący składu orzekającego Sądu [...] Okręgu Wojskowego w B., działając wspólnie i w porozumieniu z dwoma, już nieżyjącymi, członkami tego składu, stosował represje wobec D. J., w ten sposób, że w dniu 20 marca 1982 r., w B., w postępowaniu karnym, sygn. [...], przekroczył swoje uprawnienia i wydał z naruszeniem prawa wyrok skazujący D. J. za działania niezawierające znamion przypisanego mu przestępstwa z art. 48 ust. 2 dekretu z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, powodując bezprawne pozbawienie wolności D. J. na okres powyżej 7 dni, od daty wydania wyżej wskazanego orzeczenia (to zwolnienia pokrzywdzonego z zakładu karnego 2 sierpnia 1982 r., przy czym było to poważne prześladowanie D. J. z powodu uznania go za członka grupy społecznej, opozycyjnej wobec ówczesnego systemu władzy, tj. zbrodni komunistycznej oraz przeciwko ludzkości z art. 231 § 1 k.k. w zb. z art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy o IPN);

3. jako funkcjonariusz państwa komunistycznego - sędzia, przewodniczący składu orzekającego Sądu [...] Okręgu Wojskowego w B., działając wspólnie i w porozumieniu z dwoma, już nieżyjącymi, członkami tego składu, stosował represje wobec K. J., w ten sposób, że w dniu 20 marca 1982 r., w B., w postępowaniu karnym, sygn. [...], przekroczył swoje uprawnienia i wydał z naruszeniem prawa wyrok skazujący K. J. za działania niezawierające znamion przypisanego mu przestępstwa z art. 48 ust. 2 w zb. z art. 48 ust. 3 dekretu z 12 grudnia 1981 r. o

stanie wojennym, powodując bezprawne pozbawienie wolności K. J., na okres powyżej 7 dni, od daty wydania wyżej wskazanego orzeczenia do zwolnienia pokrzywdzonego z zakładu karnego w dniu 10 marca 1983 r., przy czym było to poważne prześladowanie K. J. z powodu uznania go za członka grupy społecznej, opozycyjnej wobec ówczesnego systemu władzy, tj. zbrodni komunistycznej oraz przeciwko ludzkości z art. 231 § 1 k.k. w zb. z art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy o IPN;

4. jako funkcjonariusz państwa komunistycznego - sędzia, przewodniczący składu orzekającego Sądu [...] Okręgu Wojskowego w B., działając wspólnie i w porozumieniu z dwoma, już nieżyjącymi, członkami tego składu, stosował represje wobec M. L., w ten sposób, że w dniu 20 marca 1982 r., w B., w postępowaniu karnym, sygn. [...], przekroczył swoje uprawnienia i wydał z naruszeniem prawa wyrok skazujący M. L. za działania niezawierające znamion przypisanego mu przestępstwa z art. 48 ust. 3 w zw. z art. 48 ust. 2 dekretu z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, powodując bezprawne pozbawienie wolności M. L., na okres powyżej 7 dni, od daty wydania wyżej wskazanego orzeczenia do zwolnienia pokrzywdzonego z zakładu karnego 2 sierpnia 1982 r., przy czym było to poważne prześladowanie M. L. z powodu uznania go za członka grupy społecznej, opozycyjnej wobec ówczesnego systemu władzy, tj. zbrodni komunistycznej oraz przeciwko ludzkości z art. 231 § 1 k.k. w zb. z art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy o IPN;

5. jako funkcjonariusz państwa komunistycznego - sędzia, przewodniczący składu orzekającego Sądu [...] Okręgu Wojskowego w B., działając wspólnie i w porozumieniu z dwoma, już nieżyjącymi, członkami tego składu, stosował represje wobec Z. R., w ten sposób, że w dniu 20 marca 1982 r., w B., w postępowaniu karnym, sygn. [...], przekroczył swoje uprawnienia i wydał z naruszeniem prawą wyrok skazujący Z. R. za działania niezawierające znamion przypisanego mu przestępstwa z art. 48 ust. 2 w zb. z art. 48 ust. 3 dekretu z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, powodując bezprawne pozbawienie wolności Z. R., na okres powyżej 7 dni, od daty wydania wyżej wskazanego orzeczenia do zwolnienia pokrzywdzonego z zakładu karnego w dniu 10 lutego 1983 r., przy czym było to

poważne prześladowanie Z. R., z powodu uznania go za członka grupy społecznej, opozycyjnej wobec ówczesnego systemu władzy, tj. zbrodni komunistycznej oraz przeciwko ludzkości z art. 231 § 1 k.k. w zb. z art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy o IPN;

6. jako funkcjonariusz państwa komunistycznego - sędzia, przewodniczący składu orzekającego Sądu [...] Okręgu Wojskowego w B., działając wspólnie i w porozumieniu z dwoma, już nieżyjącymi, członkami tego składu, stosował represje wobec G. W., w ten sposób, że w dniu 20 marca 1982 r., w B., w postępowaniu karnym, sygn. [...], przekroczył swoje uprawnienia i wydał z naruszeniem prawa wyrok skazujący G. W. za działania niezawierające znamion przypisanego mu przestępstwa z art. 48 ust. 2 w zb. z art. 48 ust. 3 dekretu z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, powodując bezprawne pozbawienie wolności G. W., na okres powyżej 7 dni, od daty wydania wyżej wskazanego orzeczenia do zwolnienia pokrzywdzonego z zakładu karnego 8 lutego 1983 r., przy czym było to poważne prześladowanie G. W. z powodu uznania go za członka grupy społecznej, opozycyjnej wobec ówczesnego systemu władzy, tj. zbrodni komunistycznej oraz przeciwko ludzkości z art. 231 § 1 k.k. w zb. z art. 189 § 2 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy o IPN.

Pismem z dnia 6 kwietnia 2023 r. obrońca objętego wnioskiem sędziego wniosł o zawieszenie postępowania do czasu rozstrzygnięcia kwestii zagadnień prawnych przedstawionych w postanowieniu Sadu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2022 r. o sygn. akt II ZZP 2/22.

Wyznaczone na dzień 20 kwietnia 2023 r. posiedzenie w przedmiocie wniosku odwołano z uwagi na odroczenie sprawy dotyczącej zadanego pytania prawnego.

W dniu 11 grudnia 2023 r. do Sądu Najwyższego wpłynął wniosek obrońcy sędziego o powstrzymanie się przez Sąd Najwyższy rozpoznania wniosku o wyrażenie zgody na pociągnięcie sędziego Sądu Najwyższego X. Y. do odpowiedzialności karnej „do czasu usunięcia przeszkody polegającej na nienależytej obsadzie sądu (art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.) związanej

z osobą dr hab. M. D.” oraz o odmowę zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej SSN w stanie spoczyńku X. Y.. W odpowiedzi na wniosek obrońca objętego wnioskiem sędziego wniósł o odmowę wydania zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sędziego w stanie spoczyńku X. Y., wskazując na brak dostatecznego uzasadnienia podejrzenia popełnienia przez niego przestępstwa.

Na posiedzeniu w dniu 1 lutego 2024 r. obrońca sędziego wskazał, iż przeszkodą do rozpoznania sprawy jest nienależyta obsada sądu wynikająca z niedoręczenia członkom składu orzekającego postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 września 2022 r. nr 1130.81.2022 w sprawie wyznaczenia sędziów Sądu Najwyższego do orzekania w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej Sądu Najwyższego. Prokurator Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w B. i Rzecznik Dyscyplinarny Sądu Najwyższego pozostawili wniosek do uznania sądu. Sąd Najwyższy postanowił kontynuować posiedzenie wskazując, iż nie ma podstaw do podzielenia argumentacji zawartej w ustnym wniosku obrońcy sędziego Sądu Najwyższego w stanie spoczyńku X. Y. – adw. M. M. co do niewłaściwej obsady składu orzekającego, albowiem orzekający w niniejszej sprawie sędziowie zostali powołani przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na stanowiska sędziów Sądu Najwyższego, zostały im doręczone akty powołania na te stanowiska, jak też zgodnie z wymogami polskiego prawa złożyli ślubowania wobec Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, a dowód wypełnienia tych czynności znajduje się na stronie internetowej Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz w archiwach tego urzędu. Podkreślono, że sędziowie Sądu Najwyższego orzekający w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej Sądu Najwyższego zostali wskazani przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w oparciu o przepisy ustawy, która do tej pory nie została uznana za niezgodną z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej, bądź iż jest sprzeczna z prawem europejskim. Zaznaczono następnie, że postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o wyznaczeniu sędziów Sądu Najwyższego do orzekania w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej zostało opublikowane w Dzienniku Ustaw i rozpoczęta została, zgodnie z prawem, kadencja wyznaczonych sędziów Sądu Najwyższego w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej.

Na posiedzeniu w dniu 28 lutego 2024 r. prokurator R. I. podtrzymał złożony wniosek, wnosząc o wydanie uchwały zezwalającej na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sędziego Sądu Najwyższego w stanie spoczynku X. Y. obrońca sędziego wniósł natomiast o nieuwzględnienie wniosku o wydanie uchwały zezwalającej na pociągnięcie sędziego Sądu Najwyższego w stanie spoczynku do odpowiedzialności karnej.

Sąd Najwyższy w toku postępowania w przedmiocie zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej ustalił co następuje.

Wojskowa Prokuratura Garnizonowa w B. w dniu 1 lutego 1982 r. wydała postanowienie o wszczęciu i prowadzeniu w trybie doraźnym śledztwa, sygn. [...], dotyczącego „rozpowszechniania ulotek o treści antypaństwowej”, które w styczniu 1982 r. pojawiły się na terenie W. Działania te zakwalifikowano jako przestępstwa z art. 48 ust. w zw. z ust. 2, 3 i 4 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (dalej powoływany jako: dekret).

Do prokuratury doprowadzono zatrzymanych dzień wcześniej M. K., D. J., K. J. oraz M. L. Ogłoszono im postanowienia dokonania wspólnie i w porozumieniu czynu z art. 48 ust. 1 w zw. z ust. 2,3,4 dekretu i zadecydowano o ich tymczasowym aresztowaniu. G. W. został zatrzymany 2 lutego 1982 r. i w tym samym dniu ogłoszono mu zarzut popełnienia czynu z art. 48 ust. 1 dekretu, stosując tymczasowe aresztowanie podejrzanego.

W dniu 6 lutego 1982 r. wiceprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w B. przedstawił Z. R. zarzut popełnienia przestępstwa z art. 48 ust 1. w zw. z ust. 2-4 dekretu i zadecydował o tymczasowym aresztowaniu podejrzanego.

Podprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w B. w dniu 2 marca 1982 r. wydał postanowienie o zamknięciu śledztwa, sygn. [...], a następnie sporządził akt oskarżenia przeciwko M. K., D. J., K. J., M. L., Z. R. i G. W. W akcie oskarżenia zarzucono sześciu wymienionym, że: w okresie od 8 stycznia 1982 r. do 31 stycznia 1982 r. we W. działając wspólnie i w porozumieniu w celu osłabienia gotowości obronnej PRL rozpowszechniali poprzez sporządzenie, gromadzenie i

drukowanie ulotek oraz ich kolportaż fałszywe informacje o akcji organów porządkowych w kopalni „W.”, o działalności politycznej, o działalności Sejmu oraz o rzekomym uwięzieniu bez wyroków sądowych przywódców NSZZ „S.” co mogło gotowość tę osłabić lub wywołać niepokój publiczny”, tj. popełnienia przestępstwa z art. 48 ust. 1 dekretu. Akt oskarżenia skierowano z materiałami postępowania karnego do Sądu [...] Okręgu Wojskowego w B.

Sprawa została zarejestrowana pod sygn. akt [...], a do jej rozpoznania wyznaczono następujący skład orzekający: mjr. X. Y. i sędziów ppłk. W. B. i mjr. M. H.. Ppłk. W. B. i mjr. M. H. zmarli przed wszczęciem śledztwa Oddziałowej Komisji w B., sygn. [...].

Powyższa została rozpoznana na rozprawie jawnej przeprowadzonej w dniu 19 marca 1982 r. Wszyscy oskarżeni korzystali z obrońcy z wyboru (którzy uczestniczyli na rozprawie) i złożyli na rozprawie obszerne wyjaśnienia. Oskarżony M. K. przyznał się do zarzutu kolportowania i drukowania ulotek. Zaprzeczył jednak, aby działaniem swoim osłabiał gotowość obronną kraju. Stwierdził, że powodem działania jego i współoskarżonych była chęć poinformowania społeczeństwa W. o aktualnej sytuacji w kraju. Wiadomości o niej pochodziły z zagranicznych stacji radiowych. Wyraził pogląd, że część informacji, zawartych w ulotkach, zostało potwierdzonych przez krajowe środki masowego przekazu. Oskarżony D. J. przyznał się częściowo do zarzuczonego mu czynu. Wyjaśnił, że powodem jego działania była „chęć wzięcia udziału w przygodzie, związanej z ryzykiem” i nie chciał odmówić swojemu starszemu bratu, K. J., który „był dla niego wzorem”, wskazał nadto, że uczestniczył tylko w kolportowaniu ulotek i jedynie raz, na prośbę brata, odbił tytuł ulotki i podpis, natomiast powyższej treść została już poprzednio sporządzona. Oskarżony K. J. przyznał się do dokonania zarzuczonego czynu, wskazując, że oburzyły go obserwowane na ulicach Ł. siłowe działania władz, usłyszał także o górnikach, których zabito w kopalni „W.” i w G., chciał „podtrzymać ludzi na duchu”. Oznajmił, że większość informacji zawartych w sporządzonych i kolportowanych ulotkach „była prawdziwa, lub zbliżona do prawdy”. Oskarżony M. L. oznajmił, że przyznaje się częściowo do winy, przyłączył się do współoskarżonych, mimo niepodzielania ich poglądów na temat stanu wojennego.

Nie wycofał się z grupy, gdyż nie chciał wyjść na tchórza, a otrzymanych ulotek nie rozpowszechniał, tylko spalił. Udało mu się także uniknąć udziału w następnej akcji kolportażu. Oskarżony G. W. przyznał się częściowo do postanowionego mu zarzutu, natomiast zarzucone mu działanie określił jako formę protestu wobec stanu wojennego i manifestacji swoich poglądów. Oskarżony Z. R. przyznał się częściowo do winy, zaprzeczając, aby swoim działaniem osłabiał ustrój kraju. Na rozprawie przesłuchano dwóch świadków oskarżenia i uznano za odczytane zeznania trzech kolejnych. Odroczone wydanie wyroku do następnego dnia.

Wyrokiem z dnia 20 marca 1982 r., sygn. [...], Sąd [...] Okręgu Wojskowego w B. uznał winę i skazał wszystkich oskarżonych.

W powyższym rozstrzygnięciu uznano, że M. K. jest winny tego, że: w okresie od 8 do 31 stycznia 1982 r. we W. sporządzał, a następnie rozpowszechniał ulotki pt. „[...]”, „[...]”, „[...]”, Biuletyny informacyjne nr 1 i 2 W., „[...]” oraz ulotkę bez tytułu zawierające w swej treści fałszywe wiadomości, które mogły wywołać niepokój publiczny, tj. popełnienia przestępstwa z art. 48 ust. 2 w zb. z art. 48 ust. 3 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym. M. K. wymierzono karę 3 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz dodatkową pozbawienia praw publicznych na okres 3 lat.

D. J. przypisano, że w okresie od 8 do 31 stycznia 1982 r. w W. rozpowszechniał ulotki pt. „[...]”, „[...]”, „[...]”, Biuletyn informacyjny nr 1 i 2 W., „[...]” oraz ulotkę bez tytułu zawierające w swej treści fałszywe wiadomości, które mogły wywołać niepokój publiczny, tj. popełnienia przestępstwa z art. 48 ust. 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym. Orzeczono karę roku pozbawienia wolności D. J. i pozbawiono go praw publicznych na okres 2 lat.

K. J. skazano za to, że w okresie od 8 stycznia do 31 stycznia 1982 r. w W. sporządzał, a następnie rozpowszechniał ulotki pt. „[...]”, „[...]”, „[...]”, Biuletyny informacyjne nr 1 i 2 W., „[...]” oraz ulotkę bez tytułu zawierające w swej treści fałszywe wiadomości, które mogły wywołać niepokój publiczny, tj. popełnienia przestępstwa z art. 48 ust. 2 w zb. z art. 48 ust. 3 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r.

o stanie wojennym. K. J. wymierzono karę 3 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz orzeczono karę pozbawienia praw publicznych na okres 3 lat.

M. L. uznano za winnego tego, że w styczniu 1982 r. w W. w celu rozpowszechniania na drukarence sporządzał ulotki pt. „[...]”, zawierające w swej treści fałszywe wiadomości, które mogły wywołać niepokój publiczny, czyli popełnienia czynu z art. 48 ust. 3 w zw. z art. 48 ust. 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym. Za przestępstwo to skazano M. L. za karę roku pozbawienia wolności i dodatkową, pozbawienia praw publicznych na okres 2 lat.

G. W. uznano za winnego tego, że: w okresie od 8 do 20 stycznia 1982 r. w W. dopuścił się sporządzania, a następnie rozpowszechniał ulotki pt. „[...]”, „[...]”, Biuletyny informacyjne nr 1 i 2 W., „[...]”, ulotkę bez tytułu, zawierające w swej treści fałszywe wiadomości, które mogły wywołać niepokój publiczny, a także w celu rozpowszechniania sporządził 118 sztuk fotokopii ulotki przez siebie napisanej, zawierającej również fałszywe wiadomości, tj. dokonał przestępstwa z art. 48 ust. 2 w zb. z art. 48 ust. 3 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym. G. W. wymierzono karę 2 lat pozbawienia wolności i karę dodatkową pozbawienia praw publicznych, w takim samym wymiarze.

Z. R. uznano za winnego tego, że: w okresie od 8 do 31 stycznia 1982 r. w W. sporządzał, a następnie rozpowszechniał ulotki pt. „[...]”, „[...]”, „[...]”, Biuletynu informacyjne nr 1 i 2 W., „[...]” oraz ulotkę bez tytułu, zawierające w swej treści fałszywe wiadomości, które mogły wywołać niepokój publiczny, tj. za popełnienie czynu z art. 48 ust. 2 w zb. z art. 48 ust. 3 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym. Oskarżonego skazano na karę 2 lat pozbawienia wolności oraz orzeczono pozbawienie go praw publicznych na okres 2 lat.

Żaden z członków składu orzekającego nie złożył zdania odrębnego – zarówno od orzeczenia, jak i pisemnych motywów jego rozstrzygnięcia.

W latach 1982 i 1983 Sąd [...] Okręgu Wojskowego w B. podjął decyzje o warunkowych przedterminowych zwolnieniach czterech spośród skazanych, w wyniku czego D. J. i M. L. opuścili zakład karny w dniu 2 sierpnia 1982 r., G. W.

został zwolniony w dniu 8 lutego 1983 r., a Z. R. - w dniu 10 lutego 1983 r. Sąd zdecydował również o udzieleniu M. K. przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności, w wyniku czego w dniu 21 grudnia 1982 r. zwolniono go z więzienia. Sąd [...] Okręgu Wojskowego w B. zarządził także przerwę w wykonaniu kary K. J., który 10 marca 1983 r. opuścił zakład karny. Następnie Rada Państwa PRL skorzystała z prawa łaski przez warunkowe zawieszenie wykonania reszty kary pozbawienia wolności wymierzonej temu skazanemu.

W dniu 26 września 1989 r. Sąd [...] Okręgu Wojskowego w B. na podstawie przepisów ustawy abolicyjnej z 29 maja 1989 r. orzekł o przebaczeniu i puszczeniu w niepamięć przestępstw, za które skazano wszystkich sześciu oskarżonych.

W dniu 23 września 1993 r. Naczelny Prokurator Wojskowy wniósł rewizję nadzwyczajną na korzyść M. K., D. J., K. J., M. L., G. W. i Z. R.

Izba Wojskowa Sądu Najwyższego wyrokiem z dnia 4 listopada 1993 r., sygn. WSR 170/93, zmieniła zaskarżony wyrok Sądu POW w B., z dnia 20 marca 1982 r., sygn. [...] i uniewinniła wszystkich skazanych. Sąd Najwyższy uznał, że M. K., D. J., K. J., M. L., Z. R. i G. W. nie dopuścili się czynów, za które ich skazano, gdyż swoim zachowaniem nie wyczerpali ustawowych znamion czynu zabronionego.

Sędzia X. Y. urodził się [...]. W złożonym oświadczeniu wskazał, że nie pracował, nie pełnił i nie był świadomym i tajnym współpracownikiem organów bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 1, 2 i 4 ustawy z 11 kwietnia 1997 r. o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne. Obecnie jest sędzią Sądu Najwyższego w stanie spoczynku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wniosek prokuratora Instytutu Pamięci Narodowej - Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w B. o wyrażenie zgody na pociągnięcie sędziego Sądu Najwyższego w stanie spoczynku X. Y. do

odpowiedzialności karnej - w świetle zaoferowanej przez wnioskodawcę wraz z wnioskiem o uchylenie immunitetu formalnego dokumentacji – nie zasługiwał na uwzględnienie.

Podkreślić na wstępie należy, iż ustanowiony w art. 181 Konstytucji RP immunitet sędziowski, będący jedną z ustrojowych gwarancji niezawisłości sędziowskiej i niezależności sądów, służy przede wszystkim ochronie jednego z podstawowych, konstytucyjnych praw obywatelskich, to jest prawa do rzetelnego, sprawnego, sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP). W aspekcie formalnym powyższy obejmuje zakresem podmiotowym wszystkie osoby powołane, w trybie art. 179 Konstytucji RP do piastowania urzędu sędziego i nadal zachowujące status sędziowski, w tym sędziów w stanie spoczynku (zob. W. Kozielowicz, Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów. Komentarz, Warszawa 2005, s. 55, T. Ereciński, J. Gudowski, J. Iwulski, Prawo o ustroju sądów powszechnych. Ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa. Komentarz, Warszawa 2010, s. 291, uchwała Sądu Najwyższego – Sądu Dyscyplinarnego z dnia 11 września 2006 r., SNO 40/06, OSNSD 2006, poz. 14). W orzecznictwie wskazuje się, iż sędzia sądu wojskowego, w odniesieniu do czynów, które według zarzutów miał popełnić w czasie sprawowania swojego urzędu, w tym zwłaszcza pozostających w związku z wykonywaniem funkcji jurysdykcyjnej, zachowuje immunitet określony w art. 181 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i w art. 30 § 1 ustawy z dnia 2 sierpnia 1997 r. - Prawo o ustroju sądów wojskowych (Dz.U. z 2007 r. Nr 226, poz. 1676 ze zm.) także wtedy, kiedy kwestia pociągnięcia go za nie do odpowiedzialności karnej aktualizuje się dopiero po zakończeniu sprawowania przez niego urzędu, nawet gdy nie korzysta ze statusu sędziego w stanie spoczynku (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 15 marca 2011 r., WZ 8/11, OSNKW 2011, nr 7, poz. 57). Objęty zatem wnioskiem o zezwolenie na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej sędzia w stanie spoczynku X. Y. niewątpliwie korzysta z immunitetu formalnego.

Sędzia Sądu Najwyższego nie może być pozbawiony wolności ani pociągnięty do odpowiedzialności karnej bez zezwolenia sądu dyscyplinarnego (art.

55 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r., o Sądzie Najwyższym – dalej powoływana jako: uSN). Zgodnie z 80 § 2c ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (dalej powoływana jako: u.s.p.) - który to przepis na gruncie niniejszego postępowania znajduje odpowiednie zastosowanie na podstawie art. 10 § 1 uSN - sąd dyscyplinarny wydaje uchwałę zezwalającą na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej, jeżeli zachodzi dostatecznie uzasadnione podejrzenie popełnienia przez niego przestępstwa. Treść powołanego przepisu ogranicza tym samym ustalenia czynione w toku postępowania w przedmiocie wyrażenia zgody na uchylenie immunitetu formalnego, a sąd a quo nie jest uprawniony by poza te granice wykraczać (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 16 grudnia 2008 r., SNO 91/08, LEX nr 1289032). Istotą postępowania delibacyjnego nie jest zatem dokonanie prawnokarnej oceny zdarzenia będącego przedmiotem postępowania karnego, czy to co do popełnienia przez sędziego czynu opisanego we wniosku, czy choćby tylko co do zasadności wniesienia oskarżenia, lecz weryfikacja, czy zgromadzone w toku śledztwa dowody dostatecznie uzasadniają podejrzenie, że sędzia ten popełnił czyn w kontekście art. 313 § 1 k.p.k., a zatem czy uprawnione może być przedstawienie mu zarzutu. Wspomniane uprzednio sformułowanie „dostatecznie uzasadnione podejrzenie popełnienia przez niego przestępstwa” określa materialną podstawę decyzji w przedmiocie zezwolenia na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej, które - uwzględniając zasadę racjonalnego ustawodawcy (zob. Z. Ziemiński, Teoria prawa, PWN 1978, s. 106–123) – należy uznać za tożsame z pojęciem użytym w art. 313 § 1 k.p.k. W judykaturze podkreśla się jednak, iż wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów wymaga istnienia bardziej rozbudowanej faktycznej podstawy, niż ta, która jest wystarczającą do wszczęcia śledztwa lub dochodzenia, gdyż poza uzasadnionym podejrzeniem popełnienia przestępstwa musi istnieć także dostatecznie uzasadnione podejrzenie, że czyn popełniła określona osoba. Tym samym powyższe pojęcie należy interpretować jako coś więcej niż uzasadnione podejrzenie, jakim posłużył się ustawodawca w art. 303 k.p.k. (zob. uchwały Sądu Najwyższego z dnia: 18 października 2004 r., SNO 40/04, LEX nr 472035.; 20 lipca 2011 r., SNO 32/11, LEX nr 1288863; z dnia 18 lipca 2014 r., SNO 36/14, LEX nr 1504922). Podejrzenie popełnienia przestępstwa musi być w pełni uzasadnione, a zatem nienasuujące

żadnych istotnych wątpliwości ani zastrzeżeń, zarówno co do popełnienia czynu jak i zaistnienia wszystkich znamion konkretnego typu przestępstwa. Obowiązkiem sądu dyscyplinarnego, w ramach postępowania wszczętego wnioskiem oskarżyciela o zezwolenie na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej, jest zbadanie przedstawionych przez oskarżyciela materiałów dowodowych, w celu stwierdzenia, czy zachodzi dostatecznie uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa przez sędziego. Kontrola ta ma charakter merytoryczny, chociaż nie sprowadza się do tak wysokiego poziomu przekonania sądu o popełnieniu czynu i winie sprawcy, jak w przypadku orzekania sądu powszechnego w postępowaniu karnym, które podlega dyrektywie pewności rozstrzygnięcia, wpływającej z podstawowych gwarancji procesowych.

W niniejszej sprawie wnioskodawca postulował o wyrażenie zgody na pociągnięcie sędziego Sądu Najwyższego w stanie spoczynku X. Y., orzekającego w okresie stanu wojennego w Sądzie [...] Okręgu w B. jako sędziego sądu wojskowego, upatrując konieczność uchylecia przysługującego mu immunitetu formalnego w związku z jego ówczesnym uczestnictwem w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości, tj. zachowaniem polegającym na orzekaniu sędziego X. Y. w dniu 20 marca 1982 r. w sprawie prowadzonej pod sygn. akt [...] i uczestniczeniu w wydaniu w tej sprawie w składzie kolegialnym wyroku skazującego sześciu oskarżonych, tj. M. K., D. J., K. J., M. L., Z. R. i G. W. za popełnienie w okresie od 8 stycznia do 31 stycznia 1982 r. czynów z art. 48 ust. 2 i ust. 3 dekrety z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym.

Zważyć należy, że realia faktyczne niniejszej sprawy, podlegają ocenie prawnej zgodnie z mającą moc zasady prawnej uchwałą pełnego składu Izby Odpowiedzialności Zawodowej z dnia 19 września 2023 r., sygn. akt II ZZP 2/22, z której to rozstrzygnięcie wynika, iż sędzia nie odpowiada za błąd w zakresie wykładni i stosowania przepisów prawa krajowego lub prawa Unii Europejskiej lub w zakresie ustalenia stanu faktycznego czy też oceny dowodów, jeżeli nie stanowi rażącej i oczywistej obrazy przepisów prawa, gdyż jako zachowanie mieszczące się w istocie sprawowania wymiaru sprawiedliwości (zwłaszcza w modelu dwuinstancyjnego postępowania uzupełnionego o instytucje nadzwyczajnych

środków zaskarżenia) i przez to legalne, nie może być podstawą do pociągnięcia członka składu orzekającego do odpowiedzialności dyscyplinarnej i karnej (*arg. ex. art. 107 § 1 pkt 1-3 u.s.p.*). Do zmaterializowania się powyższej nie dojdzie również wówczas, jeżeli zachowanie sędziego, które wyczerpuje znamiona typu deliktu dyscyplinarnego określonego w art. 107 § 1 u.s.p., dotyczy błędu w zakresie wykładni i stosowania przepisów prawa krajowego lub prawa Unii Europejskiej lub w zakresie ustalenia stanu faktycznego czy też oceny dowodów, gdyż nie stanowi ono przewinienia dyscyplinarnego (art. 107 § 3 pkt 1 u.s.p.) i nie może jednocześnie stanowić przestępstwa (zob. pkt I lit b uchwały pełnego składu Izby Odpowiedzialności Zawodowej Sądu Najwyższego z dnia 19 września 2023 r., sygn. akt II ZZP 2/22).

Zwrócić jednak należy uwagę, iż rozstrzygając w kwestiach odpowiedzialności karnej sędziów NRD za wydane przez nich orzeczenia, Niemiecki Federalny Trybunał Sprawiedliwości (BGH) w wyroku z dnia 13 grudnia 1993 r., wskazał trzy grupy spraw jako spełniające przesłanki tzw. wypaczenia prawa przez sędziego, skutkującego jego odpowiedzialnością karną: 1) sprawy, w których uznano, że znamiona przestępstwa zostały spełnione w wyniku przekroczenia znaczenia językowego albo przy wykorzystaniu nieostrości zwrotów zawartych, co doprowadziło do tego, że ukaranie karą, zwłaszcza pozbawienia wolności, musi być uznane za oczywistą nieprawość; 2) sprawy, w których orzeczona kara pozostawała w niedopuszczalnej dysproporcji do czynu podlegającego ocenie, co powodowało, że kara, także sprzeczna z przepisami prawa karnego NRD musiała być uznana za rażąco niesprawiedliwą i poważnie naruszającą praw człowieka; 3) sprawy, w których doszło do poważnego naruszenia praw człowieka w wyniku sposobu prowadzenia postępowań, zwłaszcza postępowań karnych, w których ściganie i karanie wcale nie służyło wymierzeniu sprawiedliwości (art. 86 konstytucji NRD), ale wyeliminowaniu politycznego przeciwnika lub określonej grupy społecznej.

Z kolei Sąd Najwyższy, w powołanej wyżej uchwale pełnego składu Izby Odpowiedzialności Zawodowej, stwierdził, że „brak odpowiedzialności dyscyplinarnej, jak i będący tego konsekwencją brak ewentualnej

odpowiedzialności karnej, nie obejmuje sytuacji wyjątkowych, w których w ramach sprawowania wymiaru sprawiedliwości dochodzi do popełnienia przez sędziego w trakcie orzekania tzw. zbrodni sądowej, czyli czynu sprowadzającego się do umyślnego, w formie zamiaru bezpośredniego, zachowania polegającego na wymierzeniu przez niego (sąd z nim w składzie) kary w postępowaniu prowadzonym z naruszeniem fundamentalnych, powszechnie uznanych zasad normujących postępowanie karne, jak również kardynalnych zasad określających podstawy pociągnięcia człowieka do odpowiedzialności karnej."

Na gruncie rozpoznawanej sprawy kluczowym jest zatem ustalenie, czy na podstawie zaoferowanego przez wnioskodawcę wraz z wnioskiem materiału dowodowego można przyjąć, iż zachodzi dostatecznie uzasadnione podejrzenie, że sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku X. Y. popełnił opisane we wniosku czyny, a te nie stanowiły uprzednio wspomnianego rezultatu błędu w zakresie wykładni i stosowania przepisów prawa lub w zakresie ustalenia stanu faktycznego czy też oceny dowodów, przy czym powyższy nie może być uznawany jedynie jako wadliwość w tym zakresie, ale również jako wadliwość kwalifikowana, związana z określonym przekonaniem sędziego co do elementów istotnych z punktu widzenia stosowania prawa. Wykluczając powyższe, następnie należy zweryfikować, że można je zakwalifikować jako zbrodnie sądowe mające postać zbrodni przeciwko ludzkości. Mając na uwadze zespół znamion tworzących zbrodnię sądową stanowiącą zbrodnię komunistyczną i realizującą jednocześnie cechy zbrodni przeciwko ludzkości, przyjąć należy, iż dopuszcza się powyższego czynu sędzia będący funkcjonariuszem państwa komunistycznego, który umyślnie i w formie zamiaru bezpośredniego, używając powierzone mu instrumentarium sądowe, poprzez wypaczanie i naginanie prawa wydaje (w składzie jednoosobowym bądź jako członek składu orzekającego) w postępowaniu prowadzonym z naruszeniem fundamentalnych, powszechnie uznanych zasad normujących postępowanie karne, jak również kardynalnych zasad określających podstawy pociągnięcia człowieka do odpowiedzialności karnej, arbitralne w swej istocie orzeczenie o wymierzeniu kary wobec jednostek lub grup ludności (bądź związane ze stosowaniem represji), noszące ładunek ewidentnej - w kontekście poczucia sprawiedliwości - bezprawności, stanowiące element rozległego i świadomego prześladowania z

powodu przynależności osób prześladowanych do określonej grupy narodowościowej, politycznej, społecznej, rasowej lub religijnej i - co najmniej aprobując taki sposób realizacji polityki władz państwa - brał tym samym świadomie czynny udział w prześladowaniach (zob. uchwała pełnego składu Izby Odpowiedzialności Zawodowej z dnia 19 września 2023 r., sygn. akt II ZZP 2/22).

Dokonując oceny zachowania sędziego objętego wnioskiem, posiłkując się dowodami pośrednimi, tj. w oparciu o udowodnione pewne okoliczności niepozostające w bezpośrednim związku z zarzucanymi czynami, na wstępie przyjąć za uprawdopodobnione należy, iż aprobował on wyrok z dnia 20 marca 1982 r. wydany z jego udziałem przez Sąd [...] Okręgu Wojskowego w B.. Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy wskazuje bowiem, iż sędzia X. Y. w powyższej sprawie nie złożył zdania odrębnego od wyroku z dnia 20 marca 1982 r., podczas gdy w sytuacji fundamentalnej niezgody i braku aprobaty kierunku orzeczenia, uczestnicząc w składzie kolegialnym rozpoznającym sprawę, miał on moralny obowiązek zgłoszenia votum separatum. Zaznaczyć jednocześnie należy, iż nie zareagował również w odniesieniu do pisemnych motywów rozstrzygnięć, gdyż nie złożył zdania odrębnego również od sporządzonego uzasadnienia.

Wskazać jednakże należy, iż pomimo że sędziowie orzekający w składzie Sądu [...] Okręgu Wojskowego w B. dniu 20 marca 1982 r. w sprawie karnej o sygn. [...], bezspornie wydali wadliwy wyrok, to nie sposób przyjąć jednak, iż zachodzi uzasadnione podejrzenie, że objęty wnioskiem sędzia dopuścił się przestępstw zakwalifikowanych jako zbrodnie przeciwko ludzkości. Weryfikacja przedłożonego materiału dowodowego - dokonana w kontekście dostatecznie uzasadnionego podejrzenia popełnienia przez sędziego czynów opisanych we wniosku - prowadzi bowiem do uznania, iż nie sposób przyjąć bez naruszenia nakazu interpretacyjnego wynikającego z normy określonej w art. 5 § 2 k.p.k., że sędzia X. Y., orzekając w sprawie prowadzonej pod sygn. [...] przeciwko M. K., D. J., K. J., M. L., Z. R. i G. W. nie popełnił błędu w zakresie wykładni znamion przestępstwa z art. 48 dekretu, uznając w realiach rozpoznawanej sprawy, że zawartość ulotek wyczerpuje dyspozycje tego przepisu.

Okoliczności wyłączające odpowiedzialności karną statuuje rozdział 3 k.k. wskazując wśród powyższych błąd co do okoliczności stanowiącej znamię czynu zabronionego (art. 28 k.k.), błąd co do okoliczności wyłączającej odpowiedzialność (art. 29 k.k.) oraz nieświadomość bezprawności (art. 30).

W kodeksie karnym dokonano wyróżnienia błędu usprawiedliwionego (wspomniany uprzednio art. 28 § 1 i 2) i błędu nieusprawiedliwionego (art. 29 i art. 30 k.k.). Powyższe stanowi konsekwencję założenia, że jedynie błąd usprawiedliwiony stanowi okoliczność wyłączającą winę sprawcy (a tym samym jego odpowiedzialność karną), natomiast błąd nieusprawiedliwiony może jedynie wpłynąć na ukształtowanie sankcji, Sprawca nie poniesie zatem odpowiedzialności za błąd usprawiedliwiony, natomiast za nieusprawiedliwiony odpowiada karnie, z możliwością jednak złagodzenia tej odpowiedzialności.

Zgodnie z pierwszym z powołanych przepisów nie popełnia przestępstwa, kto pozostaje w usprawiedliwionym błędzie co do okoliczności stanowiącej znamię czynu zabronionego (§ 1), a odpowiada na podstawie przepisu przewidującego łagodniejszą odpowiedzialność sprawca, który dopuszcza się czynu w usprawiedliwionym błędnym przekonaniu, że zachodzi okoliczność stanowiąca znamię czynu zabronionego, od której taka łagodniejsza odpowiedzialność zależy (§ 2). Powołana norma określa konsekwencje błędów dwojakiego rodzaju, tj. usprawiedliwionego błędu co do okoliczności stanowiącej znamię przedmiotowe czynu zabronionego w typie zasadniczym (podstawowym) w sferze odpowiedzialności za przestępstwa nieumyślne (§ 1) oraz usprawiedliwionego błędnego przekonania, że zachodzi okoliczność stanowiąca znamię przedmiotowe uprzywilejowujące (§ 2). Art. 29 k.k. stanowi natomiast, że nie popełnia przestępstwa, kto dopuszcza się czynu zabronionego w usprawiedliwionym błędnym przekonaniu, że zachodzi okoliczność wyłączająca bezprawność albo winę; jeżeli błąd sprawcy jest nieusprawiedliwiony, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary. Brzmienie art. 30 k.k. stanowi z kolei, że nie popełnia przestępstwa, kto dopuszcza się czynu zabronionego w usprawiedliwionej nieświadomości jego bezprawności; jeżeli błąd sprawcy jest nieusprawiedliwiony, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.

Użyty przez ustawodawcę termin „błąd” w wykładni przyjętej w k.k. określa stan nienależytego rozeznania określonej okoliczności przez daną osobę, tj. stan niezgodności między rzeczywistością a jej odbiciem w świadomości tej osoby, nawiązując do definicji błędu wypracowanej przez W. Woltera (zob. *Studia z zakresu prawa karnego*, Kraków 1947, s. 46; *Funkcja błędu w prawie karnym*, Warszawa 1965, s. 8; *Nauka o przestępstwie*, Warszawa 1973, s. 220). Powyższy stanowi mylne wyobrażenie o istnieniu określonej okoliczności, która w rzeczywistości nie występuje, jako konsekwencja nieświadomości co do prawdziwego obrazu danego wycinka rzeczywistości (zob. J. Giezek (w:) J. Giezek (red.), *Kodeks karny, Część ogólna, Komentarz*, WPK 2021, teza 4 do art. 28; jak również S. Śliwiński, *Polskie prawo karne materialne. Część ogólna*, Warszawa 1946, s. 260; L. Lernell, *Wykład prawa karnego. Część ogólna*, Warszawa 1961, s. 196; W. Wolter, *Funkcja błędu w prawie karnym*, Warszawa 1965, s. 8; W. Świda, *Prawo karne*, Warszawa 1978, s. 201; J. Bafia, *Polskie prawo karne*, Warszawa 1989, s. 177). Skutkiem natomiast wypełnienia przez sprawcę znamion czynu zabronionego w warunkach błędu jest to, że nie można mu przypisać zamiaru ich wypełnienia, wobec faktycznego jego braku w takiej sytuacji (zob. Ł. Pohl, *Błąd co do okoliczności stanowiącej znamię czynu zabronionego w polskim prawie karnym (zagadnienia ogólne)*, Poznań 2013, s. 151). Wspomniana niezgodność może mieć swoje źródło „zarówno w mylnym, jak i tylko niepełnym rozpoznaniu rzeczywistości przez dany podmiot; odpowiednio do tego mówi się z jednej strony o urojeniu (mylnym wyobrażeniu, błędnym przekonaniu, błędnym mniemaniu), kiedy to obraz rzeczywistości w świadomości sprawcy zawiera element, któremu w rzeczywistości nic nie odpowiada, z drugiej zaś strony o nieświadomości, kiedy to obraz rzeczywistości w świadomości sprawcy nie odzwierciedla jakiegoś elementu rzeczywistości” (zob. J. Majewski [w:] A. Błachnio, J. Kosonoga-Zygmunt, P. Zakrzewski, J. Majewski, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2024, art. 28.)

Przepisy art. 28 k.k. normują zatem konsekwencje błędu usprawiedliwionego, „o który nie można mieć pretensji do sprawcy, w świetle ocen społecznych wybaczalny; taki, którego według rozsądnej oceny, zobjektywizowanej, ale uwzględniającej wszystkie relewantne konkretne okoliczności badanego

przypadku, nie można było uniknąć, przez co nie sposób stawiać sprawcy zarzutu, że gdyby dochował należytej staranności, to prawidłowo rozpoznałby sytuację i w błąd nie popadł” (zob. P. Kardas, M. Rodzyńkiewicz, *Projekt kodeksu karnego w świetle opinii sędziów i prokuratorów*, cz. II, WPP 1995/3–4, s. 40; wyrok SN z 29.11.2018 r., IV KK 247/18, LEX nr 2586038). Na gruncie odpowiedzialności karnej przyjmuje się błąd usprawiedliwiony, a więc taki, który „był nie do uniknięcia, albo powodowały go okoliczności usprawiedliwiające błąd, gdyż wówczas należy przyjmować, że sprawca nie mógł subiektywnie przewidzieć znaczenia popełnionego czynu, choć było ono, w czasie popełnienia czynu, obiektywnie rozpoznawalne” (zob. W. Wróbel, A. Zoll, *Polskie prawo karne*, Kraków 2010, s. 384-385).

Mocą ustawy nowelizującej z dniem 15 lipca 2022 r. doszło do zmiany przepisów w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów poprzez wprowadzenie instytucji kontratypu dyscyplinarnego. Zmienione regulacje w poszczególnych sądowych ustawach ustrojowych, tj. art. 107 § 3 pkt 1 u.s.p., art. 72 § 6 pkt 1 u.SN oraz art. 37 § 4 pkt 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. Prawo o ustroju sądów wojskowych (dalej powoływana jako: u.s.w.), tożsame w swej zasadniczej treści, ograniczyły materialny zakres odpowiedzialności sędziów sądów powszechnych, sędziów Sądu Najwyższego oraz sędziów sądów wojskowych za przewinienie dyscyplinarne, poprzez wyrażne wskazanie, jakie okoliczności związane z orzekaniem nie stanowią przewinienia dyscyplinarnego. Za wyłączające bezprawność dyscyplinarną ustawodawca przyjął m.in. okoliczność wydania z udziałem danego sędziego orzeczenia sądowego obarczonego błędem w zakresie wykładni i stosowania przepisów prawa krajowego lub prawa Unii Europejskiej lub w zakresie ustalenia stanu faktycznego lub oceny dowodów. Błąd, o którym mowa w uprzednio powołanych przepisach, to mylne wyobrażenie sędziego co do oceny dowodów, skutkujące wadliwością w dokonaniu tej oceny, jak również co do ustaleń faktycznych czy wykładni prawa, pomimo że prawidłowe rozwiązania zarówno w sferze oceny dowodów, ustaleń faktycznych czy wykładni prawa, są inne aniżeli przyjęte w kwestionowanym orzeczeniu.

Uchwałą pełnego składu Izby Odpowiedzialności Zawodowej z dnia 19 września 2023 r., sygn. akt II ZZP 2/22 dokonano natomiast rozszerzenia zawartego w uprzednio powołanych regulacjach pojęcia błędu, przyjmując, iż każdy rodzaj błędu znosi bezprawność czynu. Wskazano bowiem, że błąd, o którym mowa w art. 107 § 3 pkt 1 u.s.p., art. 76 § 6 pkt 1 uSN i art. 37 § 4 pkt 1 u.s.w., to każdy błąd, zarówno usprawiedliwiony, jak i nieusprawiedliwiony, zatem ustalenie błędu w zakresie procesu związanego z orzekaniem, na płaszczyźnie oceny dowodów, ustaleń faktycznych i subsumcji, prowadzi zatem do wyłączenia odpowiedzialności dyscyplinarnej. Wskazano bowiem, iż skoro ustawodawca zawarł kategoryczne sformułowanie „nie stanowi przewinienia dyscyplinarnego”, nie ulega wątpliwości, że założeniem tak ukształtowanego przepisu jest zupełne wyłączenie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziego, a rozważane przepisy „nie przewidują gradacji odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziego w zakresie sankcji w sytuacji różnej oceny dokonanego błędu”, przy czym „stosowanie zasady *lege non distinguente* prowadzi do braku podstaw do wyróżniania w ich obszarze błędów usprawiedliwionych i nieusprawiedliwionych”. Jednocześnie zwrócono uwagę, że regulacja zawarta przepisy przewidujące błąd, zawarte w art. 107 § 3 pkt 1 u.s.p., art. 76 § 6 pkt 1 uSN i art. 37 § 4 pkt 1 u.s.w., powinny być postrzegane jako regulacje o charakterze szczególnym wobec przepisów o błędzie znajdujących się w prawie karnym, a więc mające pierwszeństwo w stosowaniu.

Mając na uwadze szczególne znaczenie instytucji określonej w art. 5 § 2 k.p.k. na kanwie rozpoznawanej sprawy, stanowiącą naczelną zasadę procesu, zaznaczenia wymaga, iż powyższa materializuje się dopiero wówczas, gdy „po rzetelnym przeprowadzeniu oceny zebranych w sprawie dowodów, w sposób zgodny z wymogami art. 7 k.p.k., pozostają nie dające się usunąć wątpliwości, które wówczas należy tłumaczyć na korzyść oskarżonego” (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 14 lipca 2022 r., I KK 265/22, LEX nr 3402057). Do jej zastosowania może zatem dojść jedynie w sytuacji, gdy brak możliwości rozwiania wątpliwości ma charakter rzeczywisty i obiektywny, tj. mimo wykorzystania wszelkich możliwości dowodowych i ocennych nie jest możliwe dokonanie ustaleń w oparciu o reguły zawarte w art. 7 k.p.k., co odnosi się również do rozwiązywania różnych wersji zdarzeń wynikających z materiału dowodowego

(zob. wyrok Sądu Najwyższego z 12 października 2010 r., SNO 47/10, Legalis 406190). Wątpliwości, o jakich mowa w art. 5 § 2 k.p.k., odnoszą się do zagadnień związanych z ustaleniami faktycznymi, nie dotyczą natomiast problemów w zakresie oceny dowodów, gdyż analiza materiału dowodowego nie może poprzestać jedynie na wskazaniu samej rozbieżności między zgromadzonymi dowodami. Zaznaczenia wymaga również przy tym, iż dopiero odpowiednia jakość postępowania dowodowego rozumiana jako jego kompletność upoważnia do sięgnięcia po instytucję z art. 5 § 2 (zob. M. Kurowski [w:] *Kodeks postępowania karnego*. Tom I. Komentarz aktualizowany, red. D. Świecki, LEX/el. 2023, art. 5).

W realiach dowodowych niniejszej sprawy nie można przyjąć, stosując unormowanie z art. 5 § 2 k.p.k., aby sędzia działał umyślnie, w formie zamiaru bezpośredniego, z naruszeniem fundamentalnych, powszechnie uznanych zasad normujących postępowanie karne, czy też dążył do wymierzenia kar z naruszeniem kardynalnych zasad określających podstawy pociągnięcia człowieka do odpowiedzialności karnej, nie mogąc skutkować przyjęciem, iż zachodzi ostatecznie uzasadnione podejrzenie popełnienia czynów opisanych we wniosku albowiem działał on w błędzie w zakresie wykładni, nieprawidłowo uznając w realiach sprawy, że zachowanie oskarżonych przekraczało przynależne każdemu obywatelowi prawo gwarantowane ratyfikowanym przez PRL w dniu 3 marca 1977 r. Międzynarodowym Paktem Praw Obywatelskich i Politycznych, jak również wadliwie ocenił, iż zawartość ulotek wyczerpywała dyspozycje przepisu art. 48 dekretu.

Przypomnieć należy, iż zgodnie natomiast z art. 48 ust. 1-4 dekretu z dnia 12 rdnia 1981 r. o stanie wojennym stanowił, że „kto w celu osłabienia gotowości obronnej Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej rozpowszechnia wiadomości mogące gotowość tą osłabić, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 8” (ust. 1); „kto rozpowszechnia fałszywe wiadomości, jeżeli może to wywołać niepokój publiczny lub rozruchy, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.” (ust. 2), „kto w celu rozpowszechniania sporządza, gromadzi, przechowuje, przewozi, przenosi lub przesyła pismo, druk, nagranie lub film zawierające wiadomości określone w ust. 1 i 2, podlega karze pozbawienia wolności do lat 5”

(ust. 3), natomiast ust. 4 głosił, że, „kto dopuszcza się czynu określonego w ust. 1 lub 2, używając druku lub innego środka masowej informacji, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10”.

Na czas obowiązywania stanu wojennego sprawy o przestępstwa z art. 46 ust. 1 – 6, art. 47 oraz art. 48 ust. 1 – 4 dekretu z dnia 12 grudnia o stanie wojennym, były rozpoznawane w trybie doraźnym, w którym, zgodnie z art. 4 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego, sąd mógł wymierzyć bez względu na rodzaj i granice ustawowego zagrożenia danego przestępstwa, następujące kary zasadnicze: karę śmierci lub karę 25 lat pozbawienia wolności albo karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3, chyba że przepis szczególny przewidywał wyższą dolną granicę ustawowego zagrożenia. Karę śmierci i karę 25 lat pozbawienia wolności sąd mógł wymierzyć tylko wówczas, gdy górna granica ustawowego zagrożenia nie była niższa od kary 8 lat pozbawienia wolności. W postępowaniu doraźnym sąd mógł w wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych wypadkach, wskazanych w ustawie, zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.

Wymierzone natomiast wyrokiem Sądu [...] Okręgu Wojskowego w B. z dnia 20 marca 1982 r., sygn. [...], kary nie tyle mieściły się natomiast w granicach działania w ramach przewidzianych ustawą, co osiągnęły zdecydowanie niższy wymiar niż wnioskowane przez oskarżyciela. Analiza akt sprawy o sygn. akt [...] nie wskazuje, iż w stosunku do oskarżonych rażąco i intencjonalnie, naruszono kardynalne zasady karnego prawa materialnego w zakresie przypisania winy i sprawstwa, a wymierzone im kary mieściły się w granicach jego działania w ramach przewidzianych ustawą. Postępowanie zostało przeprowadzone zgodnie z wówczas obowiązującymi przepisami proceduralnymi i w sposób gwarantujący oskarżonym realizację przysługujących im uprawnień procesowych, w tym prawa do obrony. Zauważyć należy, że rozprawa była jawna, stawili się wszyscy z obrońców oskarżonych, którzy aktywnie podejmowali czynności procesowe, przesłuchano dwóch świadków, nie składano wniosków o uzupełnienie

postępowania dowodowego, a oskarżeni przyznawali się do winy (w tym częściowo).

Weryfikacja przebiegu postępowania sygn. [...] nie pozwala zatem przyjąć, że doszło do złamania kardynalnych zasad określających podstawy do pociągnięcia do odpowiedzialności karnej. Sąd [...] Okręgu Wojskowego w B., nie wyszedł również poza semantyczną treść przepisu, aby objąć nim zachowanie przypisane oskarżonym i wymierzyć za nie karę będącą w swej istocie odwetem motywowanym panującą wówczas ideologią. W wyroku rewizyjnym Izby Wojskowej Sądu Najwyższego z 4 listopada 1993 r., sygn. WSR 170/93 (mocą którego uniewinniono oskarżonych), również nie wskazano, by w toku postępowania przeciwko oskarżonemu doszło do naruszenia obowiązujących przepisów postępowania karnego, a w szczególności przepisów kształtujących uprawnienia podejrzanego i oskarżonego. Przyjęto natomiast wystąpienie względnego uchybienia, tj. błędu w zakresie stanu faktycznego, wskazując, że wiadomości, o których mowa w art. 48 dekretu o stanie wojennym „powinny być zdolne do wywołania niepokoju publicznego lub rozruchów, natomiast te informacje wynikające z treści ulotek zawierały wiadomości prawdziwe, odwołujące się do realiów i z reguły powszechnie znane”.

Zachowanie objętego wnioskiem było zatem błędnym osądem, a nie intencjonalnym działaniem z zamiarem bezpośrednim. Mając natomiast na uwadze, iż - jak wspomniano uprzednio - ekskulpuje każdy rodzaj błędu, nie można na podstawie zgromadzonego materiału dowodowego, nie naruszając przy tym art. 5 § 2 k.p.k., ustalić, że zachowanie objętego wnioskiem sędziego nie stanowiło rezultatu błędu umyślnego. Przyjęcie intencjonalnego zamiaru bezpośredniego jest bowiem niezgodne z kierunkiem określonym w przepisie art. 5 § 2 k.p.k. Zaistnienie powyższej okoliczności, tj. wątpliwość związanej z zamiarem, której należały przypisać charakter nieusuwalnej, nie sposób wyeliminować poprzez swobodną ocenę dowodów, wobec czego powyższe należy rozstrzygnąć na korzyść objętego wnioskiem sędziego.

Tym samym, uznając, iż w niniejszej sprawie zaistniały niedające się usunąć wątpliwości, powyższe należało rozstrzygnąć na korzyść sędziego z uwagi na nakaz interpretacyjny wynikający z normy określonej w art. 5 § 2 k.p.k.

Kierując się przedstawionymi motywami Sad Najwyższy rozstrzygnął jak w uchwale.

[M. T.]

[ms]